

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av undervisning på
yrkesprogram vid Dahlstiernska gymnasiet i Mel-
leruds kommun

Innehåll

Inledning

Fakta om skolan

Bakgrund och syfte

Frågeställningar

Resultat

Metod och genomförande

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram under hösten 2013 och våren 2014. Granskningen vid Dahlstiernska gymnasiet i Melleruds kommun ingår i detta projekt. På skolan granskades undervisningen i årskurs 2 på barn- och fritidsprogrammets inriktning socialt arbete.

Dahlstiernska gymnasiet besöktes den 10-12 december år 2013. Ansvariga inspektörer har varit utredare Henrik Frykman och expert Jerry Albihn. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar kring de eventuella utvecklingsområden och särskilt väl fungerande exempel som identifierats. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande. Granskningen har ett uttalat elevperspektiv vilket innebär att inspektörerna under tre dagar har följt en klass i årskurs 2.

Kvalitetsgranskningen av undervisning på yrkesprogram genomförs i ytterligare 63 gymnasieskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som har ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda rapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Fakta om Dahlstiernska gymnasiet

Dahlstiernska gymnasiet är en kommunal gymnasieskola i Melleruds kommun. Vid skolenheten går ungefär 185 elever. Vid skolan erbjuds två skolförlagda yrkesprogram: barn och fritidsprogrammet samt vvs- och fastighetsprogrammet. I lärlingsvariant erbjuds även flera av de övriga yrkesprogrammen. På Dahlstiernska gymnasiet finns också två högskoleförberedande program; naturvetenskapsprogrammet samt det estetiska programmet.

Bakgrund och syfte

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesförberedande program än på studieförberedande program. Elever som avbryter sina gymnasiestudier uppger själva att de saknar motivation för skolan, att utbildningen upplevs som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna har behov av.

Elever som har avbrutit sina studier har många gånger inte upplevt att de varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och det som förväntats göras i skolan har inte stämt överens med vad eleverna själva velat. Enligt forskningen blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Själständighet och ansvar för den enskilda eleven betonas i skollagen och i läroplanen.

Forskningen visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och mer meningsfullt med yrkesämnena då de själva kan identifiera sig som exempelvis en blivande kock eller mekaniker och att de får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med yrkesämnena kan eleverna se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnen. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla sammanhang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som ska tillverkas.

Lärarna har en central roll i att, medvetet eller omedvetet, påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har tidigare

negativa erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att de lyckas och får bekräftelse på sin progression. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför i denna elevgrupp finns stödbehov, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier. Skolverket har påtalat att stödinsatser ofta sätts in för sent. Det konstateras att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnen, men sällan i programgemensamma ämnen, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn av utbildningsföretag.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa goda förutsättningar för att eleverna ska nå utbildningens mål och slutföra utbildningen. Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen utgör ett särskilt fokus i granskningen.

Frågeställningar

Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor:

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?
- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?
- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?
- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på barn- och fritidsprogrammets inriktning socialt arbete, och identifierat två prioriterade utvecklingsområden (och ett särskilt väl fungerande inslag på skolan). Dessa beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?

Även om eleverna vid den granskade inriktningen i flera avseenden förefaller ges goda möjligheter att utöva inflytande över undervisningen, finns det aspekter som kan utvecklas. Att skolan klargör utbildningens mål för eleverna är enligt läroplanen en förutsättning för att de ska ges möjlighet att utöva inflytande på utbildningen. Enligt intervjuade elever arbetar deras lärare i karaktärsämnen aktivt med att presentera och förklara mål i ämnesplaner och kunskapskrav. Däremot uppger eleverna att lärarna i gymnasiegemensamma ämnen generellt är mindre aktiva i det här avseendet. Eleverna upplever till exempel att det i flera gymnasiegemensamma ämnen "är väldigt svårt att veta vad man ska klara av för att få ett visst betyg, eller överhuvudtaget för att få godkänt".

De utsagorna får också stöd av den enkät som Skolinspektionen har genomfört bland samtliga elever i årskurs 2 på barn- och fritidsprogrammet. Närmare en tredjedel av eleverna tycker att det stämmer dåligt att deras lärare i gymnasiegemensamma ämnen regelbundet påminner om vilka målen med undervisningen är, medan ingen tycker motsvarande när det gäller lärare i yrkesämnen. Elevernas intervjuutsagor får också delvis stöd av intervjuer med lärarna själva. Några av lärarna i gymnasiegemensamma ämnen medger att de inte lägger "kraft och energi" på att förklara mål och kunskapskrav, utan uppger att de istället vill fokusera på det centrala innehållet. Några av lärarna uppger också att i den utsträckning de presenterar kunskapskrav, ligger betoningen oftast på vad som krävs för att klara ett E. Den beskrivningen bekräftas av utsagor från eleverna.

Vid de undervisningsobservationer som Skolinspektionen genomfört syns väldigt lite av att mål för undervisningen eller kunskapskrav presenteras eller diskuteras. Däremot blir det uppenbart av de få inslag av detta som ändå observeras, av samtal med några lärare och av dokumentation som Skolinspektionen tagit del av, att det vid den granskade inriktningen råder en viss terminologisk förvirring, där lärare ibland blandar ihop begreppen "mål", "centralt innehåll" och "kunskapskrav".

Rapport

2014-01-27

6 (8)

Dnr 400-2013:2457

Ett centralt inslag i ett systematiskt kvalitetsarbete och i att ge eleverna möjlighet att utöva inflytande, är också att återkommande tillfråga dem vad de tycker om undervisningen. Eleverna uppger i intervjuer att de generellt har mycket goda möjligheter att påverka och att de flesta lärare ofta muntligt frågar dem vad de tycker om undervisningen. Rektorn uppger att lärarna har i uppdrag att kontinuerligt utvärdera sin undervisning och att de efter vårterminernas slut ska lämna in en skriftlig utvärdering. Den ska i sin tur utgöra ett underlag inför kommande läsårs planering. Rektorn uppger dock att skolan borde ha mitterkursutvärderingar istället, så att eleverna får större möjlighet att genom utvärderingarna faktiskt påverka den kurs de själva går och inte bara kommande elevers kurser.

Sammanfattningsvis visar granskningen att eleverna vid den granskade inriktningen har begränsad målkännedom och är osäkra när det gäller kunskapskraven i flera ämnen. Det är allvarligt i sig och kan dessutom ha en negativ inverkan på elevernas möjligheter att kunna påverka sin utbildning. Skolenheten behöver hitta nya strategier för att få lärarna att arbeta mer likartat med att för eleverna presentera mål och kunskapskrav. Vidare behöver skolenheten arbeta för att utveckla ett mer systematiskt sätt att ge eleverna möjlighet att genom utvärderingar påverka undervisningen.

Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?

Som beskrivits ovan behöver barn- och fritidsprogrammet vid Dahlstiernska gymnasiet utveckla sitt arbete med att för eleverna tydliggöra mål och kunskapskrav. Nära kopplat till detta är kontinuerlig återkoppling till elever, i syfte att synliggöra lärande och progression. Eleverna uppger i intervjuer att de i sina karaktärsämnen har en god uppfattning om kunskapskraven, vad de ska klara av för att nå olika betygsnivåer och hur de ligger till i förhållande till dessa. I flera gymnasiegemensamma ämnen saknar de emellertid, som beskrivits ovan, en klar bild av vad som krävs för olika betygsteg och hur de ligger till i förhållande till dessa. De små grupperna möjliggör visserligen tät och individuell återkoppling, men eleverna upplever i flera gymnasiegemensamma ämnen att återkopplingen inte knyter an till kunskapskraven och att de därför inte vet hur de ligger till. Eleverna uppger att flera av de betyg de har fått i gymnasiegemensamma ämnen har varit rena överraskningar för dem, vilket aldrig varit fallet i karaktärsämnen där de säger sig ha haft en god bild av hur de legat till.

Sammanfattningsvis visar granskningen att barn- och fritidsprogrammet vid Dahlstiernska gymnasiet behöver utveckla sitt arbete med att till eleverna ge en

kontinuerlig återkoppling med utgångspunkt i kunskapskraven, i syfte att synliggöra lärande och progression.

Väl fungerande inslag

Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?

Dahlstiernska gymnasiet är en jämförelsevis liten gymnasieskola. På barn- och fritidsprogrammet går inte fler än 35 elever, fördelade på tre inriktningar. Det innebär att grupperna i regel är små, något som enligt såväl intervjuade elever, lärare och rektor ger goda möjligheter att utöva inflytande. Påståendet får också stöd av de undervisningsobservationer som Skolinspektionen har genomfört. Att grupperna i många fall inte omfattar fler än tio elever, gynnar naturligtvis möjligheterna för eleverna att påverka såväl undervisningens innehåll som dess arbetssätt- och former.

Av intervjuer med elever och lärare samt av undervisningsobservationerna framkommer att det – som en följd av skolans litenhet - finns en i många avseenden mycket nära kontakt mellan lärare och elever, som innebär att pedagogerna har en mycket god bild av elevernas behov, intressen och erfarenheter. Med utgångspunkt i detta ges eleverna goda möjligheter att påverka undervisningen. Ett exempel är från en lektion i matematik med sju elever närvarande. Läraren låter eleverna arbeta parvis eller i grupper om tre "för jag har märkt att de trivs med det", ett påstående som bekräftas av eleverna. Ett annat exempel på hur eleverna mer aktivt påverkat arbetssätt och former i undervisningen kan hämtas från den kurs i engelska som eleverna vid den granskade inriktningen läste under första året i gymnasiet. Inledningsvis läste eleverna kursen tillsammans med eleverna från det naturvetenskapliga och det estetiska programmet. "Många i klassen har svårt med engelskan och vi tyckte att det var jobbigt att prata inför de andra", berättar en elev som beskriver hur eleverna från barn- och fritidsprogrammet gemensamt berättade för läraren hur de upplevde situationen. Det fick till följd att läraren under återstoden av läsåret delade klassen, så att barn- och fritidsprogrammets elever undervisades för sig i ett klassrum, medan eleverna från det naturvetenskapliga och estetiska programmet undervisades i ett intilliggande klassrum. Läraren själv såg till att sätta den ena gruppen i arbete under tiden som den andra undervisades. "Efter det gick engelskan mycket bättre", säger flera elever från barn- och fritidsprogrammet.

Av intervjuer med såväl lärare som elever framgår att det bland lärarna generellt finns en stor medvetenhet om att eleverna vill ha undervisningen på det som de kallar "BF-sättet", vilket bland annat innebär kortare genomgångar följt av pass med eget arbete och sedan en sammankoppling av dem båda. Eleverna

uppgger att lärarna generellt är mycket ambitiösa i att försöka utforma undervisningen på det här sättet.

Metod och genomförande

Under hösten 2013 och våren 2014 granskar Skolinspektionen kvaliteten på undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram vid 64 skolor i landet. Av dessa skolor har 54 kommunala huvudmän och 10 fristående huvudmän.

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på det aktuella programmet och inriktningen. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen samt protokoll från skolans lokala programråd. Rektorn på det granskade programmet har också besvarat en verksamhetsredogörelse. Utöver detta har en enkät genomförts med elever vid det granskade programmets årskurs 2. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av gällande åtgärdsprogram, betygskatalog och individuella studieplaner i den aktuella klassen.

Vid besöket har lektioner i ämnena svenska, matematik, pedagogik, specialpedagogik och sociologi observerats. Elever har intervjuats både enskilt och i grupp. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till rektorn om de preliminära resultaten av granskningen. Rektorn har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.